

هدف های آموزشی (رفتاری):

چنانچه بخواهیم هدفهای یادگیری را تدوین کنیم باید هدفهای کلی آموزشی را در قالب هدفهای رفتاری تنظیم کنیم. منظور از تعیین هدفهای آموزشی (یادگیری)، در واقع ارائه‌ی نتایج حاصل از فعالیت‌های یک دوره‌ی آموزشی یا یک جلسه‌ی آموزشی است که انتظار می‌رود فراگیر پس از پایان دوره، قادر به انجام دادن آنها باشد. چنین انتظاری الزاماً فعالیت شخص یادگیرنده را ایجاب می‌کند. از این‌رو، هدفهای آموزشی (یادگیری) باید در قالب فعالیت‌های رفتاری به گونه‌ای تعیین و تنظیم شوند که امکان نیل فراگیر به مقاصد آموزشی از پیش تعیین شده را فراهم سازند.

تجربه نشان داده است که تعیین هدفهای آموزشی (یادگیری) مطلوب، عملاً در مراحل مختلف طراحی آموزشی، به ویژه هنگام تنظیم فعالیت‌های یادگیری، بهتر انجام می‌شود. از این‌رو عملی‌ترین و ساده‌ترین روش این است که بلافاصله پس از مشخص شدن هدفهای کلی آموزشی، برخی هدفهای آموزشی (یادگیری) را با اندکی اغماض تعیین کنیم و سپس در طول برنامه‌ریزی مراحل مختلف طرح آموزشی - برحسب نیاز - به تجدید نظر، اصلاح، و تکمیل آنها بپردازیم.

فرایند تدوین هدف های آموزشی:

زمانی که معلمان عادت به انجام دادن فعالیت‌های ذهنی، تجزیه و تحلیل مسائل، و صریح نوشتن را به خوبی کسب کنند، تدوین هدفهای آموزشی تحقق می‌پذیرد.

برای این‌که تدوین هدفهای آموزشی (یادگیری) به صحیح‌ترین و ساده‌ترین وجه صورت گیرد، قبلاً از خود سؤال کنید: "برای این‌که یادگیری مطلوب تحقق پذیرد، دانش‌آموزان پس از پایان هر مبحث درسی، باید چه کاری انجام دهند؟" به کلامی دیگر انتظارات آموزشی شما از فراگیران، پس از پایان یک مبحث درسی چیست. سعی کنید به عنوان یک معلم، هر بار که می‌خواهید یک هدف آموزشی (یادگیری) را بنویسید، همین سؤال را از خود بپرسید و سپس صادقانه و صریح به آن پاسخ دهید. برای نوشتن هدف های آموزشی (یادگیری) سه نکته زیر را همواره در نظر داشته باشید:

۱- از افعال رفتاری استفاده کنید. مانند:

درست کردن، منظم کردن، اعمال کردن، مرتب کردن، ساختن، فهرست کردن، تلاش کردن، ملاقات کردن، مقایسه کردن، تمرین کردن، بحث کردن، داوطلب شدن، تعریف کردن، نشان دادن، سؤال کردن، نظردادن، نام بردن، حمل کردن، شرکت کردن،

پیشنهاد کردن، نمایش دادن، گفتن، حمایت کردن، تحسین کردن، تمیز دادن، نوشتن، دفاع کردن، تکیه کردن، توضیح دادن، ملحق کردن.

۲- انتظارات آموزشی خود را به گونه‌ای صریح بیان کنید:

در جمله‌ی خود سعی کنید که فقط یک مفهوم علمی یا یک مطلب آموزشی معین و مشخص را که می‌خواهید فراگیران یاد بگیرند، بگنجانید. مانند:

- یک زنگ اخبار درست کنید؛

- دو کمیت فیزیکی "جابه جایی" و "مسافت پیموده شده" را از نظر ویژگی‌هایشان مقایسه کنید.

۳- معیارهای مورد قبول برای یادگیری مطلوب را ذکر کنید:

یعنی جمله‌ی خود را با ارائه‌ی معیار اندازه‌گیری نتایج یادگیری مطلوب که مورد قبول شماست، تکمیل کنید. مانند:

- براساس نقشه و وسایلی که در اختیار فراگیران قرار داده شده است، در مدت نیم ساعت، یک زنگ اخبار سالم بسازند.

در مدت ۴۰ ثانیه ویژگی‌هایی که دو کمیت فیزیکی "جابه جایی" و "مسافت پیموده شده" را از هم متمایز می‌سازند را برشمارند.

به این ترتیب، در جواب سؤال: "برای اینکه یادگیری مطلوب تحقق پذیرد، دانش آموزان پس از پایان هر مبحث درسی، باید چه

کاری انجام دهند؟" می‌توانید جمله خود را این گونه بنویسید:

"در پایان این مبحث درسی، دانش آموز باید بتواند در مدت حداکثر ۲ دقیقه، دو کمیت فیزیکی "جابه جایی" و "مسافت پیموده

شده" را از نظر ویژگی‌هایشان مقایسه کنند و این مقایسه را یادداشت نمایند."

در این جمله "یادداشت کردن" یک فعل رفتاری یا یک عمل قابل مشاهده و عینی است.

همچنین جمله‌ی فوق یک جمله‌ی کامل و یا به عبارت دیگر بیان کامل و صریح یک هدف آموزشی است؛ زیرا یادگیری مورد انتظار

معلم- یعنی عمل کرد دانش آموز- دقیقاً در آن معلوم است. انتظار آموزشی معلم یا عمل کرد دانش آموز، یادداشت کردن "مقایسه‌ای"

است که طی انجام فعالیت‌های طراحی شده می‌تواند بین دو کمیت مذکور به عمل آورد.

معیار یادگیری مطلوب برای معلم "یادداشت کردن" در مدت زمان ذکر شده می‌باشد.

برای اینکه در تدوین هدف‌های آموزشی (یادگیری) به اندازه‌ی کافی مهارت کسب کنیم، باید طبقه‌بندی "هدف‌های آموزشی" را

که بلوم و همکاران او و سایر صاحب‌نظران آموزش و پرورش انجام داده‌اند، به دقت مطالعه کنیم.

هدف‌های آموزشی (یادگیری) در سه حیطه طبقه‌بندی شده است.

۱- حیطه شناختی (شامل دانستنی‌ها)

۲- حیطه مهارتی (شامل مهارت‌های عملی و ذهنی)

۳- حیطه نگرشی (شامل ارزش‌ها و نگرش‌ها)

در شکل‌های زیر، سطوح یادگیری در هر حیطه از هدف‌های آموزشی (یادگیری) ملاحظه می‌شود.

سطوح یادگیری اهداف آموزشی در حیطه شناختی (شامل دانستنی‌ها)

بالا ترین سطح یادگیری

۶- ارزش‌یابی و قضاوت

۵- ترکیب

۴- تجزیه و تحلیل

۳- کاربرد

۲- فهمیدن

۱- آگاهی

پایین ترین سطح یادگیری

سطوح یادگیری اهداف آموزشی در حیطه‌ی مهارتی (شامل مهارت‌های عملی و ذهنی)

بالا ترین سطح یادگیری

۵- عادی و طبیعی شدن

۴- هماهنگی حرکات

۳- دقت

۲- اجرای عمل بدون کمک گرفتن از دیگران

۱- آمادگی و تقلید

پایین ترین سطح یادگیری

سطوح یادگیری اهداف آموزشی در حیطه‌ی نگرشی (شامل ارزش‌ها و نگرش‌ها):

بالا ترین سطح یادگیری

۵- تبلور ارزش‌های سازمان یافته در شخصیت

۴- سازمان دادن و تطبیق ارزش‌ها

۳- ارزش‌گذاری

۲- پاسخ دادن

۱- توجه و دقت به یک پدیده یا موضوع

پایین ترین سطح یادگیری

محدودیت‌های هدف‌های آموزشی:

تحقق هدف‌های آموزشی در یک زمان کوتاه - برای مثال در پایان یک مبحث درسی یا یک سال تحصیلی - بیش‌تر در دو حیطه‌ی شناختی و مهارتی صادق است. حتی عده‌ای معتقدند که در زمان کوتاه نیز تحقق آن‌ها بسیار مشکل است.

در تحقق هدف‌های آموزشی در حیطه‌ی نگرشی، با مسائلی مانند نگرش‌ها، علاقه و حق‌شناسی روبه‌رو می‌شویم. برای مثال رفتارهای مربوط به "یک هم‌شهری خوب" و علاقه و تمایل به صرفه‌جویی در مصرف انرژی را چگونه می‌توان دقیقاً اندازه‌گیری کرد؟ از این‌رو برای رفع مشکل تدوین هدف‌های رفتاری در این حیطه، بهتر است معلم معیار اندازه‌گیری را طوری بیان کند که نشان‌دهنده‌ی نگرش مثبت دانش‌آموز باشد. مانند:

- دانش‌آموز نشان می‌دهد که فعالیت مورد نظر را دوست دارد.

- دانش‌آموز فعالیت خاصی را به میل خود انتخاب می‌کند.

- دانش‌آموز با جدیت و علاقه در فعالیت‌ها شرکت می‌کند.

- دانش‌آموز به طور منظم و سروقت در جلسات درس حاضر می‌شود.

- دانش‌آموز با علاقه در بحث شرکت و دیگران را هم به هم‌کاری و شرکت در بحث تشویق می‌کند.

هدف‌ها را می‌توان برحسب سلسله مراتب یادگیری تنظیم کرد.

یادآوری می‌شود که هدف‌های آموزشی در حیطه‌ی نگرشی، اصولاً بسیار مهم‌تر از هدف‌های آموزشی در دو حیطه‌ی دیگر است و معلمان پیش از شروع آموزش، باید احساس و علاقه‌ی دانش‌آموز را نسبت به موضوع درسی جلب کنند. چنان‌چه این اصل به طور مرتب رعایت شود، کیفیت و کمیت یادگیری دانش‌آموزان به‌طور محسوس افزایش خواهد یافت.

هم‌چنین باید به خاطر داشته باشیم که تعیین معیارهای بسیار دقیق و افراطی، آموزش را به سوی یک عمل مکانیکی سوق خواهد داد. از این‌رو پیشنهاد می‌شود در تنظیم طرح‌های آموزشی، درباره‌ی اظهارنظر فردی دانش‌آموزان، ابتکار، و کنجکاوی، و انجام دادن برخی فعالیت‌های مورد علاقه‌ی آن‌ها، پیش‌بینی‌های لازم انجام شود. به منظور نظرخواهی، می‌توان هدف‌های آموزشی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داد.

معلمان ملزم نیستند تمام هدف‌های آموزشی مباحث درسی را شخصاً تدوین کنند. در این مورد جزوه‌هایی که دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی منتشر کرده‌است و برخی کتب روان‌شناسی، منابع خوبی برای تهیه‌ی هدف‌های آموزشی هستند.

جدول مصدرهای فعل رفتاری در طبقات حیطه‌ی شناختی

مصدرهای فعلی رفتاری	طبقه (سطح)
تعریف کردن، حفظ کردن، یادداشت کردن، فهرست کردن، به یاد آوردن، جمع آوری کردن، برچسب زدن، نسخه برداری کردن، رسم کردن، نام بردن، تکرار کردن عملیات، گفتن، مطالعه کردن، نشان دادن، شناختن، شمردن، خواندن	دانش
توضیح دادن، بحث کردن، مرور کردن، قرار دادن، گروه بندی کردن، مثال زدن، مثال آوردن، با تصویر نشان دادن، نمایش دادن، ترجمه کردن، بازی کردن، نواختن، بازگویی کردن، خلاصه کردن، توصیف کردن، تفسیر کردن، پیش بینی کردن، ربط دادن، تشخیص دادن، تخمین زدن، از هم متمایز کردن، بسط دادن، بیان کردن، (ویژگی های چیزی را مشخص کردن)، نشان دادن، ذکر کردن، تبدیل کردن، تغییر دادن، برداشت کردن، بیان کردن منظور نویسنده یا گوینده، با برداشت خود بیان کردن، دنبال کردن، فهمیدن.	درک و فهم
مصاحبه کردن، به صورت نمایش در آوردن، نمایش دادن، منتشر کردن، امتحان کردن، حل کردن، محاسبه کردن، طرز کار چیزی را نشان دادن، آزمایش کردن، ثابت کردن، تمرین کردن، تدریس کردن، اجرا کردن، به کار بردن، شبیه سازی کردن، به جریان انداختن، برنامه ریزی کردن، کامل کردن، نوشتن، نمودار کشیدن، کنترل کردن، گزارش دادن، استفاده کردن و به کار بردن.	کاربرد
تحلیل کردن، جدا کردن، منظم کردن، ارتباط دادن، تقسیم کردن، گروه بندی کردن، دسته بندی کردن، طبقه بندی کردن، تفکیک کردن، تجزیه کردن، به طبقات فرعی تقسیم کردن، شکافتن.	تجزیه و تحلیل
ترکیب کردن، تشکیل دادن، تالیف کردن، انشاء نوشتن، شعر سرودن، آهنگ ساختن، خلق کردن، ابداع کردن، اختراع کردن، به صورت فرمول در آوردن، فرضیه سازی کردن، درهم آمیختن، ساختن، تولید کردن، سرهم کردن، تلفیق کردن، مخلوط کردن، خلاصه کردن، تغییر شکل دادن، جایگزین کردن، طراحی کردن، تعمیم دادن، بازنویسی کردن، اداره کردن، سازماندهی کردن.	ترکیب
ارزشیابی کردن، تجدید نظر کردن، اصلاح کردن، تصحیح کردن، ویرایش کردن، انتخاب کردن، برگزیدن، سنجیدن، نمره دادن، قضاوت کردن، داوری کردن، انتقاد کردن، تایید کردن، تصمیم گرفتن، رتبه بندی کردن، امتحان گرفتن، توصیه کردن، متقاعد کردن، حمایت کردن، نتیجه گیری کردن، مقایسه کردن، مقابله کردن، خلاصه کردن، قیمت گذاری کردن، دفاع کردن.	ارزشیابی

جدول مصدرهای فعل رفتاری در طبقات حیطة مهارتی

طبقه	مصدرهای فعلی رفتاری
تقلید	تمیز دادن، تمرین کردن، حرارت دادن، گره زدن، میخ کوبیدن، بستن، پیچیدن، چیدن، وزن کردن، مخلوط کردن، ...
اجرای مستقل	سرهم کردن، اره کردن، آسیاب کردن، خمیر کردن، پختن، دوختن، بافتن، تیز کردن، رنگ کردن، سمپاشی کردن، درو کردن، مسواک کردن، ناخن گرفتن، ...
دقت	با مته سوراخ کردن، فنر ساعت را جا انداختن، لحیم کردن، صحافی کردن، رفو کردن، گچ کاری کردن، کاشی کاری کردن، حدیده کردن، سیم کشی کردن، ثبت کردن داده های خاص، ...
هماهنگی حرکات	با چرخ خیاطی دوختن، گل زدن (در فوتبال)، شنا کردن، شیرجه رفتن، اسکی کردن، دوچرخه سواری کردن، تیراندازی کردن، ...
عادی شدن	با مهارت راندن، با مهارت خیاطی کردن، با مهارت ساختن، با مهارت تعمیر کردن، ...

جدول مصدرهای فعل رفتاری در طبقات حیطة نگرشی

مصدرهای فعلی رفتاری	طبقه (سطح)
آگاه بودن، تحمل کردن، پذیرفتن، توجه کردن، گوش کردن، مطالعه کردن، پرسیدن، انتخاب کردن، دنبال کردن، نام بردن، توصیف کردن، مشخص کردن، سؤال کردن، ارائه دادن، علاقه نشان دادن به انجام کاری، کنجکاوی نشان دادن در انجام کاری، ...	پذیرش ذهنی (توجه)
مشارکت کردن، رعایت کردن، بازدید کردن، پیروی کردن، داوطلب شدن، عمل کردن به ...، پذیرفتن مسئولیت، همکاری کردن، شرکت کردن، کمک کردن، لذت بردن از ...، جستجو کردن، پاسخ دادن، موافقت کردن، اجابت کردن، بحث کردن، تبریک گفتن، تمرین کردن، خواندن، گزارش دادن، ...	واکنش
کامل کردن، پیشقدم شدن، دعوت کردن، ملحق شدن، پیشنهاد کردن، سهیم شدن، مداومت (توأم با اشتیاق) نشان دادن، نشان دادن احساس تعلق، نشان دادن احساس نوع دوستی، اعتقاد داشتن، همدلی کردن، تحت تأثیر قرار دادن، اظهار نظر کردن، فعال بودن، رجحان دادن، وفادار بودن، هواخواهی کردن، کار کردن، تشکر کردن، ...	ارزش گذاری
کوشیدن، داوری کردن، دخالت دادن (معیارها)، بها دادن، طرفداری کردن، واقع بینانه پذیرفتن، تغییر دادن، مقایسه کردن، تعمیم دادن، اصلاح کردن، ربط دادن، ترکیب کردن، ...	سازمان بندی (سازماندهی)
تحت نفوذ قرار دادن، کیفیت چیزی را تعیین کردن، تجدید نظر کردن، خدمت کردن، ممیزی کردن، گلچین کردن، داوری کردن، قضاوت کردن، اعتماد کردن، ایجاد کردن، پایه ریزی کردن، ...	شخصیت آفرینی (تبلور شخصیت)

منبع:

یغما، عادل، طراحی آموزشی، انتشارات مدرسه، چاپ سوم پاییز ۱۳۷۵، صفحه ی ۲۵ تا ۳۵.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.